

KÜTÜPHANECİLİKTE YENİ BİR KAVRAM : ÖĞRENİM KAYNAKLARI MERKEZİ OLARAK KÜTÜPHANELER *

Konuşmacı: John THOMAS

Çeviren: Doç. Dr. Nilüfer TUNCER

Bugün sizlere kütüphaneciliğin bu yeni ve heyecan verici kavramı hakkında bilgi vereceğimden ötürü mutluyum.

Kütüphanecilikte öğrenim kaynakları merkezi kavramı Birleşik Amerika'da 25 yıl kadar önce ortaokul ve liselerde başlamıştır. Öğretimde kullanılan gör-ışit materyallerinin artması, bunların düzenlenmesi, saklanması ve değişik formdaki materyalin kullanılmak üzere dağıtımını vahim bir sorun haline getirmiştir. Böylece kütüphane bu görevi yüklenen doğal kurum oldu. 1960 ortalarında «community college»ların programlarındaki büyük gelişmeye kadar, bu kavramın yüksek eğitime de getirilmesi konusunda pek fazla birşey yapılmadı. Bu sıralarda birçok eyalette yüksek eğitim programları, teknik ve meslek yüksek eğitim programlarıyla «liberal arts»ı birleştirmeye başladı. «Liberal arts», meslek ve teknik yüksek eğitiminin oluşturduğu bu bileşim, öğretime yardımcı olmak üzere çok sayıda gör-ışit programlarının yapılmasına, geleneksel kütüphanenin de bu materyalleri düzenleyen ve dağıtan yer olarak görülmesine neden oldu.

Kaliforniya, North Carolina, Florida, New York, Illinois eyaletleri, Birleşik Amerika'da «community college» kurma programlarının öncüleriydiler. Eğitimdeki yeniliğin ve kütüphanecilikte öğrenim kaynakları kavramının ilk uygulayıcıları oldular.

Bir çok «community college»da öğrenim kaynakları merkezleri kuruldu. Bu merkezler, geleneksel kütüphane, gör-ışit bölümü, televizyon yapım ve

* Bu konferans, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tarafından düzenlenerek, 1 Haziran 1982 Salı günü Hacettepe Kampüsü T salonunda verilmiştir.

Konuşmacı, 11 yıldanberi Davidson Community College, Lexington, N.C.'da Öğretim Kaynakları Merkezi'nin direktörüdür.

yayını ve kişisel eğitim merkezleri gibi çeşitli kısımlardan oluşuyordu. Bugün her kurumda bütün bu kısımlar yoktur ama en azından kütüphane ve gör-ışit bölümleri bulunur. Böylece «kütüphane» adı, «öğrenim kaynakları merkezi» olarak değişti; çünkü yüksek okulun bu bölümü artık, basılı materyal dışında materyallerle de ilgileniyordu. Eyalet kütüphanecilerinin toplantılarında ve Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin «junior college» bölümünde en çok duyulan söz «Kütüphane artık kitaplardan ibaret değildir» cümlesi olmaktaydı.

Öğrenim kaynakları merkezindeki kütüphane kısmı, diğer yüksek öğrenim kuruluşlarındaki kütüphanelere benzer. Müracaat, ödünç verme ve kataloglamanın geleneksel yönleri hâkimdir. Bununla birlikte, her türden materyalin, basılı materyal gibi kataloglanıp, ödünç verilmesi açısından geleneksel kütüphaneden ayrılır.

Başlangıçta gör-ışit materyallerinin kataloglanması çok basit olarak yapılmıyordu. Gör-ışit yapımcıları ile kütüphaneciler, değişik gör-ışit formlarını (slayt, slayt-kaset bandı, saydam, 8 mm. ve 16 mm. filmler, «film-loop»lar, video-kaset ve film stripler) düzenlemek üzere çeşitli sistemler geliştirdiler. Bu nedenle, Kongre Kütüphanesi, bu konudaki rehber yayını gözden geçirinceye ve Anglo-Amerikan Katalog Kuralları yeniden ele alınıp, gör-ışit materyalleri konusu genişletilinceye kadar, herhangi bir standartlaşma olmadığından, kargaşa hüküm sürdü.

Müracaat hizmeti konusunda, basılı materyale dayanan geleneksel metodla eğitilmiş olan müracaat kütüphanecilerinin, bilgi sağlama konusunda diğer formdaki materyalleri de dikkate almaları için yöreklendirilmeleri gerekti.

Başlangıçta, gör-ışit koleksiyonları olan kütüphanelerde iki fiş kataloğu vardı: Birisi basılı, diğeri gör-ışit materyalleri için. Gör-ışit materyallerinin artması ve kullanımının giderek yaygınlaşması sonucu, öğrenci ve öğretim üyeleri iki ayrı kataloğa bakmayı kullanışsız buldular. Böylece gereksinimden ve okuyucu isteğinden ötürü, kütüphane fiş kataloğu, hem basılı, hem de gör-ışit materyallerini birlikte içermeye başladı.

Bu materyallerin yerleştirilmesi de kısa bir süre sonra bir sorun oluşturdu ve bunları, basılı materyalle birlikte açık raflara koymak, ya da basılı materyalden ayrı tutmak gibi felsefi tartışmalara yol açtı. Bu tartışma bugün de süregelmektedir. Bununla birlikte, pek çok kuruluş, gör-ışit koleksiyonlarını basılı materyal koleksiyonundan ayrı olarak, ya kapalı raflarda veya açık raflarda tutmaktadır. Bu şekli uygulayan kütüphanelerin gerekçesi şudur: Çeşitli paketleme biçimleriyle piyasaya sürülen gör-ışit materyallerinin, konularına göre ayrılıp basılı materyalin yanına yerleştirilmesi için ek raflara gereksinim olacaktır. Aynı zamanda bazı materyal türleri o kadar ufaktır ki, basılı materyalin arasında kaybolmaktadır.

Genellikle, öğrenim kaynakları merkezinin gör-ışit kısmı, öğretim üyelerinin ders materyallerini hazırlayabileceği bir yapım kısmından oluşur. Bu kısım, materyallerin kullanımı için gerekli çeşitli araçların düzeninden ve

dağıtımından da sorumludur. Kataloglamanın geleneksel yönleri kütüphane tarafından gerçekleştirilir; veya bazı büyük kuruluşlarda bu materyalleri kataloglayacak ayrı bir gör-ışit katalogcusu bulunur.

Gör-ışit materyallerin yapımı kuruluşa ve tahsis olunmuş bütçeye bağı olarak büyük değişiklikler göstermektedir. Bir çok kuruluş sınırlı yapım-lık yapmakta ve pek çok program için piyasadaki ticarî yapımlardan yararlanmaktadırlar. Bununla birlikte, slayt, slayt-kaset bandı, saydam, ses kaydı ve video formlarında daha çok olmak üzere, özel programlar da hazırlanmaktadır. Aynı zamanda, bu kısım, sınıflardaki televizyon kullanımıyla aktif öğretime artık daha çok katılmaktadır. Gör-ışit uzmanından, tıbbi işlemler, kaynak yapma, mekanik teknoloji, otomotiv mekaniği, elektronik teknoloji, beden eğitimi ve öğrencilere belli bir kavramın anlatılmasında gerekli çeşitli diğer işlemlerin video bantda alınmasında sık sık yararlanılmaktadır. Video formu, aynı zamanda konuşma, yabancı diller, tiyatro ve diğer alanlardaki öğrenciler için anında tekrar amacıyla da kullanılmaktadır.

Bazı kuruluşlar, küçük bir televizyon istasyonunu da, öğrenim kaynakları merkezine dahil etmişlerdir. Genellikle bu kısım, sadece program dağıtımı yapmakta, kütüphane ile ilgili faaliyetlerde ise bibliyografyaların ve kaçırılmış bazı özel programların izlenmesini, kişisel eğitim merkezlerinde, sınıf düzeni, programlama ve test yapma konularının koordine edilmesini sağlamaktadır.

Öğrenim kaynakları merkezinin bu yönü çok yeni olup, son beş yılda gelişmiştir. Bu çok heyecan verici bir gelişmedir; çünkü öğrencilerin okulda minimum çalışma yapmalarını, derslerini evlerinde televizyondan izlemelerini sağlamaktadır.

Bir çok yüksek okulda bu kısım da öğrenim materyalleri merkezinin yönetimi altındadır; çünkü gör-ışit ve bibliyografya uzmanları zaten mevcut olduğu gibi, öğrenim materyalleri merkezi gece-gündüz açıktır.

Öğrenim kaynakları merkezinin son kısmı da kişisel eğitim bölümüdür. Bu bölüm, aslında bir eğitim kısmı olup öğrencilerle kişisel olarak bu amaçla özel olarak hazırlanmış materyaller sayesinde ilgilenir. Elbette, bu programlar gör-ışit ve basılı materyallerin bir karışımı olup, bu nedenle diğer materyallere benzer biçimde düzenlenip, dağıtılırlar. Ekseriya, bu bölümde işlek bir materyal koleksiyonu olup, koordinatörler (öğretim elemanları) bunları hergün öğrencileri için kullanırlar. Koleksiyonun geri kalanı, diğer öğrenim kaynakları koleksiyonlarıyla, basılı veya basılı olmayan materyalle birlikte, ya da tamamen ayrı olarak yerleştirilir. Aynı zamanda bu materyal kataloglanıp, öğrenim kaynakları merkezinin okuyucu fiş kataloğunda yer alır. Bazan, sadece kişisel eğitim bölümünün materyalini içeren ayrı bir fiş kataloğu da tutulur.

Bu kısımların elemanları, profesyonel kütüphaneciler, gör-ışit uzmanları, öğretim elemanları ve meslek-dışı (paraprofessional) kişiler ile memurlardan oluşur. Genellikle bütün profesyonel ve meslek-dışı kişiler, belli bir ölçüde birbirlerinin sahalalarında eğitilmişlerdir. Böylece çeşitli bölümlerin materyal

ve hizmetlerinin birleştirilmesinde daha anlayışlı ve yardımcı olmaları mümkün olmaktadır.

Her bölümün ayrı materyal bütçesi vardır. Bütün materyal genellikle kütüphanenin sipariş bölümü kanalıyla satın alınır. Gösterilen usul, basılı ve basılı olmayan materyalin bütçelerini genellikle eşit hazırlamaktır. İdeal olarak, gör-ışit bütçesi, bu tür materyalin fiyatının yüksek olmasından ötürü biraz daha fazla olmalıdır.

Kişisel eğitim kısmının basılı ve basılı olmayan materyali kapsıyan ayrı bir bütçesi vardır; siparişlerini kütüphane ve gör-ışit bölümleri yoluyla yapar.

Amerikan Kütüphanecilik Derneği'nin tavsiyesi öğrenim kaynakları merkezi bütçesinin, tüm yüksek okul bütçesinin % 4 ile % 10 u arasında olması şeklindedir.

Sonuç olarak, bu kısımların, değişik formlardaki kaynakları yarara sunduğu, ve öğrenim kaynakları merkezi bünyesinde de uyum içinde birbirlerine yardım edip, tamamladığı belirtilebilir.

Öğrenim kaynakları merkezinin, materyalin düzenlenmesi ve dağıtımındaki rolü, bu basılı ve basılı olmayan materyallerle eğitim kısmı sayesinde büyük ölçüde yaygınlaşarak, çeşitli öğrenci ve öğretim elemanlarına yardımcı olmuştur.

Kütüphanecilikte giderek yaygınlaşan bu kavramdan ötürü, gerçekten de kütüphane artık sadece kitaplardan ibaret değildir.

Öğrenim Kaynakları İle İlgili Terimler

- 1 — Community College: «Liberal Arts» ile meslek ve teknik konularında eğitim yapan, üniversite düzeyinde program yürüten iki yıllık bir okul. Ekseriya belli bir çevreye hizmet vermekte olup, öğrenci yurtları yoktur.

Not : Liberal Arts, genellikle tüm Birleşik Amerika Üniversitelerinde öğrencinin belli bir konuya yönelmeden önce matematik, beşeri bilimler, fen bilimleri, felsefe, tarih, sanat, müzik gibi konularda aldığı genel mahiyetteki kurslardır. Bu kurslar çoğunlukla yüksek eğitimin ilk yılında alınır. (Çev.)

- 2 — Film loop: Bir gör-ışit formu olup, 8 mm. lik film içeren kasettir. Özel bir gösterici (projektör) ile kullanılmakta olup filmin tekrar tekrar seyredilmesi olanağını sağlamaktadır. Bu formda, filmin geri sarılmasına gerek yoktur ve çoğunlukla sessizdir.
- 3 — Individualized Instruction Department (Kişisel Eğitim Bölümü): Öğrenim kaynakları merkezinin bir bölümü olup, öğrencilerin kendi kendilerine kullanımlarını ve istedikleri hızda öğrenmelerini sağlamak üzere hazırlanmış materyalleri içermektedir.

- 4 — Instant feedback (Anında tekrar) : Öğrencilerin bir programın sonucunu hemen görebilmeleri için, video bandının anında geriye götürülüp tekrarlanmasını anlatan terim.
- 5 — Junior College : Yüksek öğretim yapan iki yıllık okul.
- 6 — Learning Resources Center (Öğrenim Kaynakları Merkezi) : Birleşik Amerika'da bir çok «junior» ve «community» okullarında kütüphane, gör-ışit ve kişisel eğitim bölümlerinin tümüne verilen ad.
- 7 — Para professional (Meslek - dışı) : İki yıllık yüksek okuldan özel bir konuda diploma sahibi olup, kütüphanecilik meslek alanında çalışan kişi.
- 8 — Slide - cassette tape : 35 mm. lik slayt ve öyküyü içeren kaset bandından oluşan bir gör-ışit formu.
- 9 — Video cassette : Kaset içinde 1/2 inç (yaklaşık 1.25 cm.) veya 3/4 inç (yaklaşık 1.86 cm.) video bandından oluşan bir gör-ışit formu.